

ТРАНСФОРМАЦІЇ САКРАЛЬНОГО ПРОСТОРУ МЕЧЕТІ - КАФЕДРАЛЬНОГО СОБОРУ КОРДОВИ

Анотація. Розглянуто еволюцію архітектури мечеті-кафедрального собору Кордови, відомої як "Мечетіта" або мескіта. Прослідковано етапи трансформації середньовічної ісламської мечеті та її перетворення на католицький християнський собор в іспанському місті Кордова, Андалусія. Виявлено, що фактичний стан будівлі, яка може вмістити до двадцяти тисяч людей, підсумовує вражаюче поєднання різних епох, стилів, релігійних деномінацій, та політичних сил. Доведено, що історія мечеті-собору Кордови, яка є найважливішим пам'ятником всього ісламського заходу та одним з найдивовижніших у світі, підсумовує повну еволюцію стилю Омейядів в Іспанії, а також готичні, ренесансні та барочні стилі побудови конструкції сакрального простору.

Ключові слова: *мечеть, римська архітектура, християнський собор, ісламська архітектура, готика, ренесанс, бароко, стилі архітектури.*

Постановка проблеми. Мечеть-кафедральний собор Кордови, яка також називається "Мечетіта" або Мескіта, є середньовічною ісламською мечетью, яка була перетворена на католицький християнський собор в іспанському місті Кордова, Андалусія.

Мечеть Кордоба Мечеть-собор Кордови є найважливішим пам'ятником всього Ісламського Заходу та одним з найдивовижніших у світі. Його історія представляє повну еволюцію стилю Омейядів в Іспанії. Після іспанської реконквісти була перетворена в церкву, а деякі деталі інтер'єру, колон та арок, стилістично замінені на візантійський лад. Фактичний стан будівлі підсумовує вражаюче поєднання різних епох, стилів та релігійних деномінацій, місце зустрічі одночасно релігійних та політичних, оскільки міг вмістити до двадцяти тисяч людей (рис. 1).

Основною метою статті є визначення основних етапів змін, що відбулися в сакральному просторі Мескіти, щоб визначити, наскільки глибоко в минулому можливо шукати архітектурну кореляцію. Визначити вплив етапів

трансформації сакрального простору та співіснування мечеті та кафедрального собору в єдиному архітектурному обсязі.

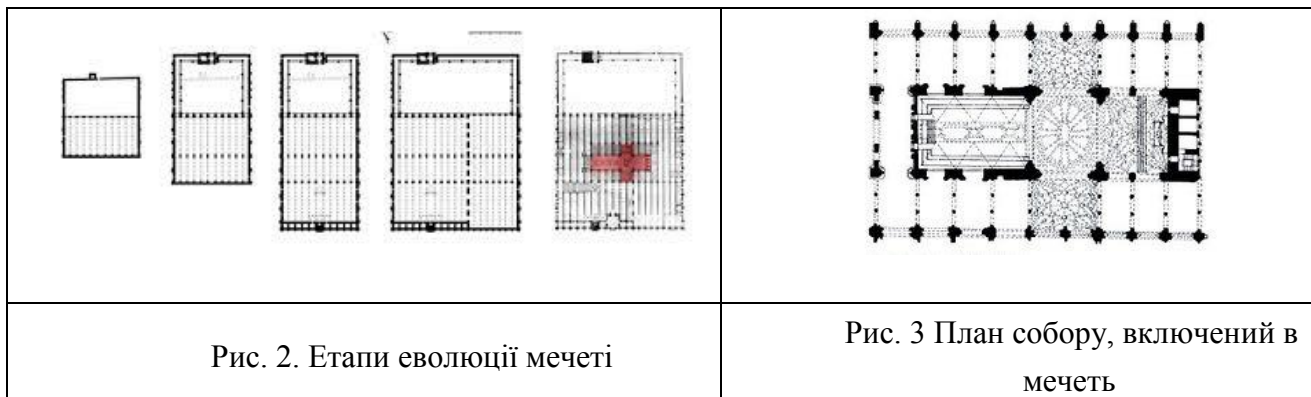
Основна частина. Еволюція побудови Мескіти починається від її християнського походження базиліка Сан-Вісенте Мартрі, будівництво якої почалося приблизно в 600 р. і зводилась вона як вестготських церква Вікентія Сарагоського (базиліка Сан-Вісенте Мартрі). Після приходу ісламу на півострові одна частина була присвячена ісламському поклонінню і ще залишалось християнське віросповідання. Це співіснування було складним, і зобов'язання не завжди дотримувались. Так, під час конфлікту в 748 р., мусульманська влада використовували християнську частину для розгляду і винесення вироку до смерті ватажків єменців. Пізніше стала мечеттю - спочатку «Мечеть Аль-Джама», первісна будівля не збереглася до наших днів.

Рис. 1. Вид з пташиного лету на Кордовську мечеть-собор

У 711 р. на Піренейському півострові утворився Кордовський халіфат, архітектура якого в значній мірі ввібрала в себе будівельний досвід Візантії. Між 780 і 785 р. за правління першого з Омейядів еміра Абд ар-Рахман I зводить мечеть, яка входила в частину кімнат внутрішніх палацу, на основі християнської церкви, змінюючи орієнтацію вісі. Мечеть зазнала численних подальших змін: Абд ар-Рахман III, який побудував новий мінарет, в той час як Ал-Хакама II в

961 р. збільшив площу будівлі та збагатив міхраб (рис. 6). Останні з реконструкцій були виконані Аль-Мансуром Ібн Абі Аамір в 987 р. Ремісники та архітектори продовжували щось додавати до існуючої структури будівлі аж до кінця XVIII ст. (рис. 2). Стара мечеть Кордоба (Іспанія), перетворена в 13 столітті на нинішній собор Санта-Марія-Кордоб (рис. 3) і є найважливішим пам'ятником іспано-мусульманської архітектури. Це була третя за величиною мечеть у світі, поза межами Касабланки та Мекки, загальною площею 23 400 м².

Найбільш важливим розширенням є зміни XX ст., до якого відносяться дуги міхраба. Ці дуги можуть представити еволюцію будівництва: колони вестготів з підковоподібними арками були занадто низькими для мусульман, тому вирішено додати стовпи колон і збільшити висоту арки без руйнування попередніх та збереженням червоно-білої поліхромії, що і створило знаменитий і найвідоміший образ мечеті Кордови (рис. 4; 5).

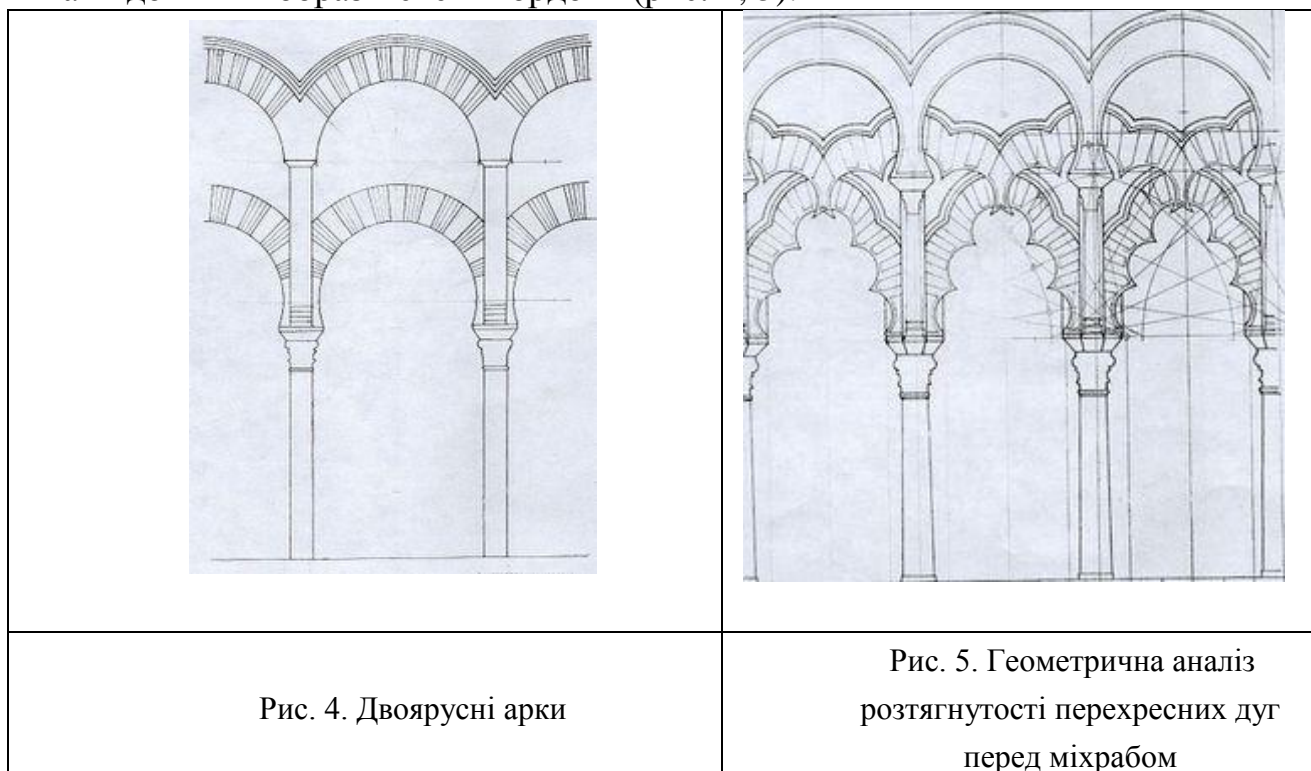

Рис. 6. Міхраб

Рис. 7. Дзвіниця, яка оточує мінарет.

В інтер'єрі мечеті застосовані подвійні аркади (напівциркульні і зубчасті) на круглих стовпах-колонах, які оформлені чергуються камінням темних і світлих тонів. Ця складна багатоколонна споруда (рис.8) спочатку було в кілька разів менше, мечеть розбудовувалась до XV ст., після чого з'явилося ще три невеликих внутрішніх дворика для молитов. Перше будівництво складається з одинадцяти поздовжніх бухт, що стоять перед річкою Гвадалквивіру, ширина яких однакова, за винятком центрального, що веде до міхраба, основи якого були знайдені в підвалі каплиці Вільявісйоза (рис.10) був задуманий монументально з вхідною аркою підтримується чотири колон і виступає за межами стіни Кіблі. Центральний трохи ширший, ніж інші, і злегка вужчі сторони, хоча ці невеликі відмінності лише помітні в одній площині. Ці нави складаються з дванадцяти колонних галерей, які йдуть до стіни ківби. Для поліпшення освітлення влаштовано чотири світлові люки з реберними куполами. Перший, перед Максурою, в даний час займає Каплиця Вільявісйоза. Інші три піднімаються перед новою стіною кіблі; один перед міхрабом, а два інших - флангують його.

Після християнської реконквісти Кордови в 1236, Фернандо III Кастильський перетворив мечеть в собор Кордови. Протягом усього середньовіччя розбудовувався і став кафедральним, адаптуючи поклоніння та християнську літургію, ісламську просторовість з деякими житловими приміщеннями. У 1371 році вона завершено Королівську Каплицю мечеті Кордови, де поховано королів Іспанії Фердинанд IV і Альфонсо XI. Каплиця розташована під одним дахом з мечеттю без змін у зазначеній вище структурі.

Розкіш мусульманського храму визначила, що максура і міхраб залишилися недоторканими. Цей новий собор каплиця в старій мечеті буде залежати від єпископа Ініго Манрике (1486-1496), який просуває будівництво нав з готичним архітектурним дизайном і деякими модифікаціями. Проте, найбільше занепад ісламської будівлі відбуватиметься протягом шістнадцятого століття, в середині старої мечеті нава християнського собору зводиться під егідою художнього та архітектурного ренесансу, що стало серйозним порушенням ісламських просторових постулатів.

Рис. 8. Зал ста колон

Рис. 9. Каплиця св. Івана Хрестителя

Рис. 10. Каплиця Вільявісйоза

Незважаючи на примхи історії, давньої ісламської мечеті зберігається у своїй суті, з унікальністю основ. З цієї точки зору, мечеть-собор являє собою синтез злетів і падінь історії Іспанії - це архітектурний гібрид, який синтезує багато художніх цінностей Сходу і Заходу.

Висновок. Споруда мечеті - катедрального собору Кордови стала синтезом різних стилів для іспанської архітектури. Тому чисто римські / візантійські

елементи стають основою для формування сакрального простору ісламу, який в свою чергу зберігається при формотворенні християнського кафедрального собору. Мечеть Омейядів це не лише архітектурне явище - за видимими змінами в будівництві та оздобленні, прослідковується безперервність священного простору. Є багато факторів, які слід враховувати в цьому процесі, від суто релігійних та соціальні причин, економічні та політичні чинники.

Перспективи подальших досліджень. Однак виникає інше питання, чи можна шукати сліди закономірностей побудови сакрального простору монотеїстичних релігій поза конфесійною приналежністю.

Література

1. *Creswell K. A. C. , Early Muslim Architecture, Part Two: Oxford, Clarendon Press, 1940. Pages 233-237*
2. *Finegan J. , The Archaeology of the New Testament (Boulder, CO: Westview Press, 1981), II, p. 40.*
3. *Kingsley, Karen. Gothic Art, Visigothic Architecture in Spain and Portugal: A Study in Masonry, Documents and Form, 1980; International Census of Doctoral Dissertations in Medieval Art, 1982—1993.*
4. *Kubler, George, Soria, Martin. Art and Architecture in Spain and Portugal and their Dominions, 1500—1800 .– New York, 1959.*
5. Portugal. Travel and Tourism. Economic impact - 2014 // WTTC [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.wttc.org/site_media/uploads/downloads/portugal2014.pdf
6. *Plano Estratégico Nacional do turismo. Revisão e objetivos – 2013-2015 / Governo de Portugal // Ministerio da economia e do emprego. – Lisboa, 2013. – P. 74. Rezhym dostupu: <http://www.turismodeportugal.pt/Portugu%C3%AAs/turismodeportugal/publicacoes/Documents/PENT%202013%20vfinal.pdf>*

Аннотация:

Гнатюк Л.Р., кандидат архитектуры, доцент, доцент кафедры дизайна интерьера, заместитель заведующего кафедры дизайна интерьера, Учебно-научный институт аэропортов, Национальный авиационный университет, Киев, Украина. **ТРАНСФОРМАЦИИ САКРАЛЬНОГО ПРОСТРАНСТВА МЕЧЕТИ - КАФЕДРАЛЬНОГО СОБОРА КОРДОВЫ.** Рассмотрена эволюция архитектуры мечети-кафедрального собора Кордовы, известной как "Мечетита". Прослежены этапы трансформации средневековой исламской мечети и ее превращения в католический христианский собор в испанском городе Кордова, Андалусия. Выявлено, что фактическое состояние здания, которая может вместить до двадцати тысяч человек включает поразительное

сочетание различных эпох, стилей и религиозных деноминаций, и политических сил. Доказано, что история мечети-собора Кордовы, которая является важнейшим памятником всего исламского мероприятия и одним из самых удивительных в мире, включает полную эволюцию стиля Омейядов в Испании, а также готические, ренессансные и барочные стили построения конструкции сакрального пространства.

Ключевые слова: мечеть, римская архитектура, христианский собор, исламская архитектура, готика, ренессанс, барокко, стиль архитектуры.

Annotation:

Gnatiuk L.R., PhD in architecture, associate professor, assistant professor of the interior design department, deputy head of the department of interior design, Airport Research and Development Institute, National Aviation University, Kyiv, Ukraine. **TRANSFORMATION OF SACRAL SPACE OF MOSQUE - THE CATHEDRAL OF THE CORDOBA.** The evolution of the architecture of the mosque-cathedral of Cordoba, known as "Mecheit", is considered. The traces of the medieval Islamic mosque and its transformation into a Catholic Christian cathedral in the Spanish town of Cordoba, Andalusia, have been followed. It is found that the actual state of a building, which can accommodate up to twenty thousand people, summarizes the striking combination of different eras, styles and religious denominations, and political forces. It is proved that the history of the mosque-cathedral of Cordoba, which is the most important monument of the whole Islamic West and one of the most amazing in the world, summarizes the complete evolution of the Umayyad style in Spain, as well as the Gothic, Renaissance and Baroque styles of constructing the sacred space.

Key words: mosque, Roman architecture, Christian cathedral, Islamic architecture, Gothic, Renaissance, Baroque, architectural styles.